

CIRC AMB L'ESCOLA

ANNEX 4
BUIDATGE DE LES ENTREVISTES
A CENTRES EDUCATIUS

CRÈDITS

Coordinació mesura: Andrea Martínez

Equip de Rerceca: Linda Berardinis, Andrea Martínez, Greta Ruas, Pili Serrat

Redacció Informe: Pili Serrat

Maquetació: Laie Vidiella

Agraïments/ Col·laboracions: Xavi Cervera, Carla Soro i Encircat/ CIPAC

Un projecte de

Amb el suport

Amb la complicitat

ÍNDEX

1. Introducció	2
2. Metodologia	3
3. Aspectes físics-geogràfics	5
4. Tipus de projectes i descripció	6
5. Objectius, impacte i beneficis	10
6. Indicadors de qualitat	13

1. Introducció

L'anàlisi de les dades obtingudes en la primera fase de la recerca ens han desvelat noves qüestions a les que donar resposta i ens han portat a recopilar informació més concreta sobre algunes de les activitats detectades. Per fer-ho hem dissenyat uns nous formularis que ens permeten conèixer amb més profunditat alguns d'aquests projectes. En total hem triat trenta cinc centres educatius que fan activitats de circ en horari lectiu de manera regular durant els darrers anys. Volem indagar quines són les seves pràctiques i maneres de fer, i recopilar les seves experiències personals.

Partim dels següents punts d'interès:

- Esbrinar les característiques específiques de les activitats, com s'insereixen dins del currículum escolar, quins són els seus objectius inicials, com és la proposta pedagògica i quin és el seu impacte.
- Conèixer l'origen de la iniciativa i el personal que involucra.
- Saber quines són les seves fortaleses i quins els seus punts febles que poden posar en risc la seva continuïtat.
- Mostrar amb quins recursos humans i econòmics es duen a terme.

Hem optat per fer dos buidatges diferenciats, un per recopilar les dades que provenen de les entrevistes fetes als professionals i espais de circ, i un altre pels centres educatius. Tot i que les activitats analitzades són les mateixes, activitats de circ en horari lectiu, hem volgut diferenciar-les per facilitar també la seva comparació posterior, perquè creiem que els objectius, la manera en que es planifiquen i les percepcions sobre els valors que generen, varien en funció de la relació que tens amb el circ. Pels professionals del circ, aquest art, és el nucli central de la seva feina, sigui en la vessant artística o en la formativa, pels docents dels centres educatius, en canvi, és una eina més per desenvolupar la seva tasca educativa.

2. Metodologia

Per poder analitzar les dades obtingudes en les segones entrevistes i posar-les en relació amb la informació més quantitativa recopilada en els primers formularis hem adoptat un enfoc triangular que ens permet posar en diàleg les perspectives qualitatives, narratives i quantitatives (Bamford, 2009:52) i fer una interpretació menys restrictiva, que tingui en compte no només aquells casos que compleixen uns determinats requisits, sinó també aquells projectes menys freqüents però que per les seves característiques són innovadors o presenten peculiaritats remarcables.

Les preguntes que han guiat l'anàlisi són les següents:

1. Conèixer quins són els orígens de la proposta d'activitat de circ.
2. A quina tipologia pertany l'activitat
3. Qui és el responsable/es del desenvolupament curricular i de la implementació del programa.
4. Quins són els objectius que es persegueixen.
5. Quin és l'impacte: diferenciant entre els beneficis directes que provenen dels mateixos objectius de l'activitat i els indirectes que són els beneficis que és produeixen sense que estiguin contemplats com a objectiu principal.
6. D'on surt el finançament
7. Existeix una avaluació posterior de l'activitat? Com es produeix?
8. Posar en relació les activitats analitzades amb els índicadors de qualitat de projectes artístics que desenvolupa Bamford, adaptant-los a la dimensió de la nostra recerca.

Els punts dos, cinc i vuit són els que per la seva complexitat hem cregut necessari analitzar a partir de taules per tal d'agrupar de manera pragmàtica tota aquesta diversitat i poder establir comparacions.

Els indicadors de qualitat utilitzats parteixen dels indicadors que assenyala Anne Bamford en el seu estudi *El Factor ¡wuuu!*. El papel de las artes en la Educación (Bamford, 2009:107). Tot i que som conscients de la diferent magnitud existent entre l'estudi mencionat, centrat en l'anàlisi de projectes nacionals d'educació artística, i la nostra recerca molt més petita de projectes específics del territori català, hem cregut que l'ús de molts dels indicadors que proposa ens ajudaran a definir quines són les mancances i quins els punts forts, sense ànim, en cap cas, de qüestionar la qualitat del projectes estudiats.

Hem creat tres taules:

- Tipus d'activitat
- Impacte i beneficis
- Indicadors de qualitat

S'ha obtingut un total de quinze respostes a aquests nous formularis, de les quals tres han estat descartades perquè no aportaven suficient informació. De les dotze restants hem escollit els projectes que pel seu abast eren més ambiciosos per fer una entrevista online i poder conversar sobre la seva proposta pedagògica i aquells punts que consideràvem més rellevants. Els centres que presentaven propostes, igualment valuoses, però menys complexes, com poden ser sortides a veure espectacles de circ, els hem contactat telefònicament per completar la informació extreta dels formularis.

3. Aspectes físics-geogràfics

Els centres que hem analitzat presenten característiques diverses, tant pel que fa a tipus de centre com per la seva localització. Per províncies, cinc és troben en comarques barcelonines, no en tenim cap de Barcelona ciutat, ni de cap de les capitals de província, cinc pertanyen a terres gironines i tres a la província de Tarragona. No hem obtingut resposta dels centres educatius de la província de Lleida amb els que hem contactat.

Aquests centres educatius es troben situats en municipis de dimensions variades, sent el més petit Prades, amb només 671 habitants i el més poblat Sabadell amb 221.564 habitants. Pel que fa a les dimensions dels centres aproximadament la meitat són centres més petits, de cicles d'educació infantil i primària, i la resta són centres educatius més grans que inclouen també secundària i en un cas batxillerat i cicles formatius.

4. Tipus de projectes i descripció

Per poder conceptualitzar la varietat d'activitats detectades hem utilitzat en primer lloc els dos conceptes que cita Inés Crosas en el seu article La influència de la cultura i les arts en l'educació¹ en el seu anàlisi de l'educació artística: l'educació en les arts i l'educació a través de les arts.

L'educació en les arts del circ comportaria l'aprenentatge sistemàtic i sostingut en el temps de coneixements i habilitats específiques de circ, i també les diferents maneres de pensar i de representar les arts del circ. Entre els beneficis que se li reconeix podríem citar els següents efectes: millora l'actitud davant de l'escola i de l'aprenentatge, ajuda a conèixer la identitat cultural i genera satisfacció i benestar personal.

L'educació a través del circ és la que utilitza sistemes pedagògics creatius i artístics relacionats amb el circ per impartir totes o algunes de les assignatures. En aquest cas alguns dels beneficis són la millora dels resultats, que redueix la desafecció escolar, que incentiva la transferència cognitiva positiva²

Aquests dos conceptes són diferents però interdependents per això no resulta convenient optar per un o l'altre si es vol obtenir tots els seus beneficis en l'educació dels alumnes (Bamford, 2009:83).

Continuarem analitzant aquestes activitats a partir de les tres qualitats utilitzades en la primera part de la recerca que són:

- **Durada:** ens permet parlar d'activitats efímeres quan són activitats que no tenen per què repetir-se, puntuals són de curta duració, però tenen continuïtat en el temps, i les activitats trimestrals, anuals o bianuals programades i planificades de manera recurrent.
- **Espai:** activitats externes o internes depenent de si tenen lloc dins del mateix centre educatiu o requereixen un desplaçament de l'alumnat.
- **Àmbit:** Hem diferenciat tres àmbits : l'exhibició, aquí podem trobar des del visionat d'espectacles, sigui dins o fora de l'escola a les visites a centres de creació per visualitzar com es construeix un espectacle, les visites a museus relacionats amb temàtiques de circ o les xerrades amb artistes de circ per conèixer les seves experiències. Inclouríem dins d'aquesta categoria totes aquelles activitats en què l'alumne esdevé un espectador.

¹ [la_influencia_de_la_cultura_i_les_arts_en_leducacio.pdf \(diba.cat\)](#)

² Capacitat de generalitzar i utilitzar els coneixements adquirits en situacions diferents a aquelles en que es va produir l'aprenentatge.

Les activitats de formació són les que transmeten coneixements específics, teòrics i pràctics sobre una o varies tècniques de circ. Els objectius de les activitats poden anar més enllà de la transmissió tècnica per se i cercar millores en l'àmbit cognitiu, emocional o relacional en l'alumne, però en qualsevol cas existeix una transmissió d'aquests coneixements i l'alumne esdevé ara un aprenent.

Ens referirem a l'àmbit de la creació quan parlem d'activitats que requereixen la imaginació de l'alumne per arribar a bon port. Poden ser espectacles de final de curs o mostres internes pel grup classe, el més rellevant no és la dimensió, sinó l'acció de crear quelcom nou i únic, de manera individual o col·lectiva. Aquestes activitats solen culminar amb una representació davant d'un públic, però tot i que aquest seria el desenvolupament més lògic i recomanable, el nucli de l'activitat és el procés creatiu i no el resultat final. Aquí l'alumne es converteix en creador i en conseqüència esdevé artista.

En aquesta segona part de la recerca afegirem tres qualitats més que creiem significatives a l'hora de fer l'anàlisi:

- **Cicle al que van dirigides:** les característiques del alumnat i les especificitats dels diferents cicles educatius incideixen en els objectius i en conseqüència en els tipus d'activitats de circ que es proposen.
- **L'abast de l'activitat:** aquest pot afectar a només una classe, a tot un curs, a tot el centre educatiu o fins i tot implicar a tota a comunitat educativa i al seu entorn proper.
- **Tipus de finançament de l'activitat**

Volem remarcar que aquestes categories no són necessàriament excloents sinó que en molts casos són complementàries, doncs dins d'un mateix projecte podem trobar activitats de diferents àmbits i característiques, en funció dels seus objectius i de la dimensió del projecte.

Per poder recollir les diferents característiques de les activitats estudiades hem dissenyat la següent taula:

Tipologia de les activitats						
Nom del projecte: Global activitats						
Educació en les Arts del Circ			Educació a través del Circ			
9			11			
Espai						
Externes			Internes			
8			11			
Duració						
Efímeres	Puntuals	Trimestrals	Anuals		Bianuals	
	3	7	9		2	
Àmbit						
Exhibició		Formació		Creació		
8		9		9		
Cicle al que es dirigeixen						
Infantil	Primària		Secundària		Batxillerats i altres	
3	6		5		1	
Relació amb el currículum escolar						
Cap	Sortides escolars	Festes escolars	Educació en les arts	Educació Física	Altres Assignatures	Projecte transversal
	7		1	10	1	5
Abast de l'activitat						
Classe	Curs	Cicle		Centre Educatiu		Entorn local
	3	8		4		3
Finançament						
Recursos del Centre	Ajuts municipals	Ajuts Generalitat	Ajuts Diputació	AFA		Altres
10		2		6		1

Aquesta taula ens ha servit per analitzar cadascuna de les activitats estudiades. Però aquí, a mode de resum, l'hem emplenada amb el nombre d'activitats total que hem detectat que presenten cadascuna d'aquestes característiques.

La major part dels centres no tenen una relació continuada amb formadors o espais de circ i són els mateixos docents del centre els que imparteixen disciplines de circ. Els coneixements de circ d'aquests docents, majoritàriament mestres d'educació física, provenen dels coneixements adquirits durant la carrera i /o de les seves experiències personals. Un dels punts febles que ells detecten és precisament la manca de coneixements per impartir bé aquestes matèries. La idea de incloure un artista de circ en aquestes activitats és ben rebuda doncs tindria una doble funció: formar al docent i donar suport a unes activitats que suposen pel professorat un major volum de feina: "Les tres mancances són: de temps, d'espai adequat i de coneixements [...] . Als instituts d'hores per coordinar en tenim zero i tot depèn de la bona voluntat, ganes i capacitat de dormir més o menys dels professors."³

La manca de material també és un dels punts que condiciona el tipus d'activitats que es poden programar. Només dos dels centres han manifestat estar en contacte amb el centres de recursos pedagògics per obtenir materials per fer les activitats de circ. Els recursos pedagògics que utilitzen o són de creació pròpia o els troben a internet.

El finançament és majoritàriament a partir dels recursos del propi centre. Els centres grans disposen de més recursos per la compra de materials que els més petits, però no disposen de finançament per poder contractar un professional extern.

Les sortides en canvi estan finançades des de l'AFA i un dels problemes més generalitzats, especialment a les comarques de Girona, és el sobre cost que suposa el transport a l'hora de programar aquestes sortides.

³ Ariadna Bassols, cap del departament d'Educació Física de l'Institut Pla de l'Estany de Banyoles

5. Objectius impacte i beneficis

Impacte i Beneficis		
Nom del projecte: Global activitats		
Objectius:		
Individu	Impacte directe	Impacte indirecte
Millora:		
Competències cognitives		
Rendiment acadèmic		
Competències artístiques	9	
Accés universal a la cultura	2	6
Estimula:		
La creativitat i la imaginació	6	
Les capacitats expressives	6	
Pensament crític	2	
Reforça:		
Identitat		
La confiança i l'autoestima	6	
Gestió de l'estrès i l'ansietat	2	
Disciplina emocional	2	
La interacció amb el grup classe	5	
Concentració, memòria i disciplina	2	
Motivació	9	
La salut i el desenvolupament físic	11	
Centre Educatiu		
Millora l'actitud dels alumnes davant del centre educatiu	2	4
Genera:		
Enfocs pedagògics més creatius i estimulants	9	
Consciència social i cultural	2	
Nous processos d'aprenentatge	2	

Vincles comunitaris	3	
Nivell social		
Inclusió i diversitat	1	
Treball en valors:	13	
Treball en equip i relacions socials	7	
Reducció del biaix de gènere		
Altres:		

Podem distingir clarament tres tipus de projectes en funció dels seus objectius: els que inclouríem dins de l'Educació en les Arts del Circ i que consisteixen en una sortida a veure un espectacle de circ i els que pertanyen a l'Educació a través de les Arts del circ i que utilitzen aquestes disciplines per impartir altres assignatures, majoritàriament educació física.

Les sortides tenen diferents objectius en funció del tipus de projecte:

- Els centres que només fan aquest tipus d'activitats, tenen com objectiu promoure l'accés universal a la cultura, l'objectiu és "obrir les portes de la cultura a tots els alumnes" i valoren l'experiència com a "molt positiva. Coneixement, cultura. Per molts d'ells és la primera vegada que assisteixen a un espectacle. Tenim alumnes que si no hi van amb l'escola, no aniran mai a teatre ni a circ."⁴
- Els centres que fan aquestes activitats complementant una acció formativa, valoren l'efecte que té sobre els alumnes "observar artistes d'algunes disciplines que hem treballat i veure'n l'espectacularitat dels fruits del seu esforç."⁵

Normalment aquests centres fan també altres sortides anuals relacionades amb les arts escèniques i entren en relació amb esdeveniments culturals, festivals, fires... del seu entorn. La proximitat sembla una de les condicions primordials perquè es donin aquests tipus d'activitats.

Si analitzem les activitats que inclouríem dins de l'educació a través de les Arts, hem trobat projectes transversals que introdueixen la temàtica del circ en el cicle d'Infantil, implicant a la resta de professorat i comunitat educativa, amb continguts amplis que inclouen des d'una petita història del circ, disciplines, a vocabulari específic i trobades amb professionals del món del circ, com és el cas de l'Institut Escola l'Agulla, al Catllar (Tarragona) a activitats menys holístiques que introdueixen disciplines de circ dins de la matèria d'educació física de manera trimestral. En tots

⁴ Mariona Casals, Col·legi Pompeu Fabra de Salt (Girona)

⁵ Xevi Carreras, Escola Pia de Salt (Girona)

els casos es valora la capacitat del circ de ser motivador i promoure el treball en equip. Si fa trenta anys incorporar continguts de circ dins de l'Educació Física no era habitual i fins i tot alguns ho consideraven una pèrdua de temps, en l'actualitat aquesta pràctica es valora positivament: "En aquella època érem uns bitxos rars perquè fèiem circ en l'educació física, i ara potser tothom no fa circ, però l'essència del circ del treball cooperatiu, l'esforç i la constància que requereixen les tècniques, això s'ha transmès a l'educació física i a altres àmbits."⁶

Molts d'aquests projectes que incorporen el circ dins de la matèria d'Educació Física, inclouen també un procés de creació, que pot ser de petit format i només mostrar-se dins del grup classe o com en el cas de institut Escola Salvador Vilarrasa acabar amb un espectacle bianual que involucra alumnes, professors, famílies i a la mateixa població de Besalú.

En tots els casos en que existeix també aquest procés de creació són els propis alumnes els que decideixen la temàtica de l'espectacle i els que s'encarreguen d'organitzar-se i coordinar-se perquè pugui ser possible, valorant el propi procés creatiu com a aprenentatge més enllà del resultat.

Entre els valors més nombrats que aporta aquestes activitats trobem l'efecte motivador i la capacitat de generar treball en equip i cooperatiu, també es valora l'esforç i la capacitat d'enfrontar-se a reptes, la creativitat i el desenvolupament físic i d'habilitats motrius.

⁶ Pep Invernó, director i professor d'Educació Física de l'Institut Escola Salvador Vilarrasa a Besalú (Girona)

6. Indicadors de qualitat

Els indicadors de qualitat que hem aplicat no tenen cap funció valorativa sinó que els utilitzem per poder detectar quins són globalment els punts forts i quins els punts febles, d'aquestes activitats a partir de la mostra estudiada.

Com fa Bamford hem agrupat aquests indicadors en dos apartats, els que fan referència a l'estructura i els que estan relacionats amb el mètode emprat, però hem prescindit dels que no eren aplicables i hem re nombrat alguns per facilitar el seu ús i adaptar-los millor al nostre estudi.

Entre els indicadors menys presents volem remarcar la manca de:

- **Col·laboració activa amb artistes i entitats culturals:** Els programes de major èxit són aquells que han teixit relacions estables i duradores a llarg termini amb entitats del món cultural, aquesta situació no la hem trobat en els centres educatius estudiats que no han nombrat relacions estables amb professionals o espais de circ, si que han citat activitats puntuals en format taller o sortida a visitar un espai de circ proper.
- **Formació contínua per reforçar les capacitats del professorat i els professionals creatius.** Tampoc ens han referit l'assistència a tallers de circ per part del professorat tot i reconèixer en molts casos una manca de coneixements específics en circ que frena el creixement de l'activitat.

Indicadors artístics de qualitat					
Nom de l'activitat: Global activitats					
Estructura					
Col·laboració activa amb persones o centres artístics	Filosofia inclusiva	Formació contínua	Estructures organitzatives flexibles	Límits permeables entre l'escola, l'organització i la comunitat	Estratègies d'avaluació detallades
6	12		4	2	9
Mètode					
Basat en projectes	Fomenta la investigació	Èmfasi en la creació artística	Amb vincles i holístic	Treball en equip i col·laboració	Potència el debat i l'intercanvi d'idees
6	5	7	4	6	4

Reflexiu, estimula la mirada crítica	Capacitat d'adaptar-se a diferents entorns i situacions	Inclou representació i presentació pública	Utilitza els recursos, l'entorn i el context local	Fomenta el llenguatge artístic com a forma d'expressió	Empodera als individus
2	5	6	4	9	6

La resta d'indicadors estan presents en molts dels projectes, especialment els que fan referència a:

- **Filosofia inclusiva** fa referència a la premissa de l'accés universal a l'educació artística
- **Basat en projectes**, desperta la curiositat dels alumnes pel món que els envolta, poden analitzar el seu entorn més immediat i respondre als problemes amb creacions artístiques.
- **Èmfasi en la creació artística activa** i la representació
- **Fomenta el llenguatge artístic com a forma d'expressió.** Combina el desenvolupament de llenguatges artístics amb filosofies pedagògiques creatives. Posar en valor les arts com a llenguatge expressiu que permet estimular el diferents llenguatges d'aprenentatge dels alumnes.
- **Empodera als individus**, les anima a superar les barreres de les seves percepcions, a assumir riscos i permet materialitzar tot el seu potencial.

